

РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ
РЕСПУБЛИКА САХА (ЯКУТИЯ)
МУНИЦИПАЛЬНЫЙ РАЙОН «ТАТТИНСКИЙ УЛУС»
МУНИЦИПАЛЬНАЯ БЮДЖЕТНАЯ ДОШКОЛЬНАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ «ДЕТСКИЙ САД «КУН ТУЛЛУКТАРА»

678650 Таттинский улус с. Ытык-Кюель, ул. Баягинская, 6 тел 8(411)52-42-293
e-mail: kyntulluk_detsad@mail.ru

«САЙДЫС»

БЫРАЙЫАК ПААСПАРА

Бырайыак аата	«САЙДЫС»
Бырайыагы онордулар	Павлова Н.С. , Попова В.В., Татаринова Н.П., Гаврильева Э.П., Лукачевская В.И
Бырайыак сыала	дидактической оонньуу нөнүө сахалыы остуол оонньууларыгар оҕо интэриэһин үөскэтии
Бырайыак соруктара	<ul style="list-style-type: none"> ❖ оҕо билэр-көрөр, оонньуур, сайдар баҕатын сайыннарар эйгэни тэрийии; ❖ сахалыы остуол оонньуутун картотекатын байытыы; ❖ хас биирдии дьиэ кэргэнгэ сахалыы остуол оонньуутугар интэриэһи тардыы; ❖ өбүгэ төрүт оонньуутугар харыстабыллаах сыһыаны уонна киэн туттар санааны иитии ❖ оҕо бигээн, имэрийэн, тутан-хабан, тэннээн, холоон, сааһылаан наардыыр дьоҕурун сайыннарар дидактической остуол оонньууларын оноруу;
Бырайыакка кыттааччылар	иитиллээччилэр, төрөппүттэр, иитээччилэр, алын сүһүөх үөрэнэччилэрэ, кылаас учууталлара
Тэрилтэлэри кытта алтыһы	алын сүһүөх оскуола, И. Г. Федосеев аатынан оҕо спортивной оскуолата, Таатта улуусун остуол оонньуутун федерацията
Бырайыак болдьоҕо	үһүн

Бырайыак түһүмэхтэрэ:

Бастакы түһүмэх:

- билэргэ-көрөргө сөптөөх матырыйаалы хомуйуу, литэрэтиирэни аабыы, саганы билии;
- бырайыак тиэмэтинэн сэхэргэһии (көрдөрөр матырыйааллары туһанан: презентациялар, ойуулар);

Иккис түһүмэх:

- дьайымаллар араастара;
- дидактической оонньуулар;
- сэхэргэһиилэр;
- быыстапка;
- күрэхтэр;
- хоһооннору, ырыалары үөрэтии;
- хамсаныылаах оонньуулар;

Үһүс түһүмэх:

- нэһилиэк, улуус иһинэн сахалыы остуол оонньуутугар күрэхтэр
- көмө босуобуйа бэчээттэтии.

Уһулуччу суолтата:

Билинги оҕо компьютер, телевизор, телефон, араас аныгы гаджеттар иннигэр элбэхтик олорор, күнүн онно атаарар. Бэлэм информацияны ыла үөрэммит оҕо толкуйдуур, айар дьоһура сыппыыр. Оҕо саамай сайдар, ылынар кэмин куоттарбакка, мүччү туппакка, өйүн-санаатын сайыннараарга табыгастаах ньыманан өбүгэбит төрүт оонньууларын сөргүтэн оҕону ийтиигэ-үөрэтиигэ сана суолу тобулан сайдыахтаахпыт.

Төрүөтэ:

Өбүгэбит төрүт оонньууларыгар оҕо интэриэһин кыра сааһыттан үөскэтэргэ, дьарыктыырга, тарбаҕы, илиини, өйү-санааны эрчийэр дидактической оонньуу суоҕун кэриэтэ. Ону хайдах туоратыахха сөбүй?

Уһуйаан саастаах оҕолору хаамыска, хабылык, тыксаан, тырыынка оонньууларга бэлэмнээн илии кыра быччыннарын сайыннарар, эрчийэр оонньуулары айан, онорон кыһалҕаттан тахсыахха сөп.

Сага сүүрэн:

Оскуолаба кириэн иннинээби саастаах
оолор кяхтарыгар сөп түбэһиннэрэн
айыллыбыт оонньуулар кыраттан, биллэртэн,
судургуттан, чэпчэкиттэн сабалаан
айыллыбыттар, таныллыбыттар. Оонньуулар
анардас сатабылы эрэ биэрбэттэр, ону ааһан өй
үлэтин сайыннараарга, көбүн үрдэтэргэ, билиигэ
тардыһарга көбүлүүлэр.

СабаҒалааһын

Өбүгэ төрүт оонньуутугар интэриэстэрэ,
бэйэ икки ардыгар оонньуур баҕалара
үөскүү

Өбүгэлэрин оонньууларын билиэхтэрэ

Дьиэ кэргэнинэн күрэхтэргэ кыттыахтара

Дидактической оонньуулар оҕо билэ-көрө
сатыыр, тарбах көмөтүнэн тута-хаба үөрэнэр
баҕатын сайыннарыахтара, тулуурдаах,
дьулуурдаах буоларга көбүлүүхтэрэ,
санаатын этэригэр көмөлөһүүхтэрэ

Дидактической оонньууларга олобуран онгоһуллубут оонньуулар көрүнгнэрэ

Оџону толкуйдатар, илии кыра быччыннарын сайынналар оонньуулар:

- “Оонньууру сөп түбэһэр омоонноох ойууга уур”
  - «Көрбөккө эрэ билиэххэ»
  - «Сэрэхтээх буол»
  - «Таба киллэр»
  - «Түргэнник хомуй»
  - “Аах, суоттаа”
  - “Өйдөөн көрдүң дуо?”....
-

Дидактической оонньуулар

«Хартыяны хомуй»

Тутмуулар мал: тыгсаан, күтүүсэй,
талах орус, хамыска оуулардаах
хартыяналар уонна бу ойуулар
хартыяныбыт картоткалара.
Ис хомооно: ооньосоччулар
хартыяныбыт картоткаларынан талаан
ылбыт хартыяналарын холбоон оронор
таһаараллар.

**«Оонньуубут-сайдабыт»
(оонньуу ааптара Лукачевская Л.И.)**

“САЙДЫС” бырайыак үлэтин барыла “Өбүгэ оонньуутун түһүлгэтэ” көмө босуобуйаҕа сырдатыллар. Бу босуобуйа уратытынан уһуйаан иитиллээччилэригэр кыра бөлөхтөн (3-4 саастаах) саҕалаан остуол оонньуутун эбии дьарык быһыытынан киллэрии буолар.

Босуобуйаҕа бөлөхтөрүнэн ыйдааҕы былааннар бэрилиннилэр. Босуобуйа «Бырагыраама иитэр сайыннараар үлэлэрин ис хоһооно» диэн бастакы баһыгар бөлөхтөрүнэн арааран иитэр-сайыннараар үлэлэр сыаллара, туттуллар ньымалара торумнанна, ону таһынан QR-кодунан YouTube ханаалга киирэн видеоҕа уһуллубут матырыйаалы киирэн көрүүххэ сөп.

Бырайыак үлэтин барылын бу сыылканан киирэн көрүн:

<https://www.calameo.com/books/00696072192b8b7ebab94>

ТУҢАНЫЛЛЫБЫТ ЛИТЭРЭТИИРЭ

1. Лепчикова Л.П., Татарина Х.К., Иванова Г.Н. Саха фольклора – Дьокуускай, 1993.
2. Аммосова Т.П. Оскуола иннинээҕи саастаах оҕолорго математика. – Дьокуускай: Бичик, 1995
3. Кириллина Е.Н. Түннүк. – Дьокуускай: Бичик, 1996
4. Белолюбская Н.Н., Ершов М.М., Семенова С.Н. Правила по национальным настольным играм Хабылык и Хаамыска. – Якутск, 2020.
5. Жиркова М.Д., Вырдылина М.Д., Капрынова А.С. Ыллык. – Дьокуускай, 2014.
6. Донской А.И., Сыромятников Д.В., Белолюбская Н.Н., Кожурова Н.Н. Өбүгэлэрбит оонньуулар. – Дьокуускай: Бичик, 2013.
7. Тосхол (национальной оҕо тэрилтэтин базовой программата). – Дьокуускай, 2009.
8. Федоров А.С. Өбүгэлэрбит оонньуулар. – Дьокуускай, 2001.
9. Васильева К.И., Алексеева А.П. Кэнчээри. – Дьокуускай, 2013.
10. Афанасьев П.С., уо.д.а. саха тылын быһаарыылаах тылдыта (оскуолаҕа көмө тылдыт). – Дьокуускай: Бичик, 2008.
11. Волков Г.Н. Педагогика любви. Избранные этнопедагогические сочинения в 2-х томах – М.: Магистр-пресс, 2002 – Т.1.
12. Волков Г.Н. Педагогика любви. Избранные этнопедагогические сочинения в 2-х томах – М.: Магистр-пресс, 2002 – Т.2.
13. Петрова Т.Г. Сахалыы-нууччалыы кылгас тылдыт. – Дьокуускай: Якутский край, 2006.